

Miljöns

m Otkräfter

Niklas Harring

RAPPORT 2: Tema miljö – 2006

Den gröna idéverkstaden Cogito

Miljöns motkrafter

Niklas Harring

Niklas Harring, 2006, Miljöns motkrafter
RAPPORT 2: Tema miljö
© Niklas Harring och
Stiftelsen Cogito – Den gröna idéverkstaden

ISSN 1653-2783

Omslag, och layout: Lasse Nilsson, yaform
Tryck: Katarina tryck AB - 2006

Innehåll

Förord	4
Förkortningar	8
1. De gröna idéernas död?	9
<i>Kyotoprotokollet</i>	12
<i>Trängselskatteförsöket i Stockholm</i>	13
<i>REACH</i>	13
2. Motkrafternas organisation och grundläggande perspektiv	14
2.1 <i>miljöskepticism</i>	14
2.2 <i>mobilisering</i>	17
3. Motkrafternas argument	22
3.1 <i>miljöreformer är kostsamma</i>	22
3.2 <i>miljöreformer har en negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten</i>	25
3.4 <i>miljöreformer drabbar de fattiga</i>	26
3.5 <i>miljöreformer är dåliga för konkurrenskraften</i>	27
4. Motkrafternas retorik	29
4.1 <i>världens verkliga tillstånd</i>	29
4.2 <i>medias roll</i>	32
4.3 <i>ekonomisk tillväxt och miljö</i>	36
4.4 <i>alla är vi miljövänner</i>	39
4.5 <i>fokus från sakfrågan</i>	40
4.6 <i>baktala motståndaren</i>	40
5. Avslutningsdiskussion	42
6. Källförteckning	47
<i>Artiklar</i>	47
<i>Internet</i>	51
<i>Övrigt</i>	52
Noter	53

Förord

MILJÖFRÅGORNA HAR I STORT SETT ALLTID varit föremål för konflikter, men konfliktlinjerna och de olika parternas strategier har varierat starkt genom åren. Mycket tyder också på att dessa konflikter ofta tagit sig uttryck i en förhållandevis långt driven retorik, där parterna inte skytt några medel för att främja sina syften. Tillmälena har varit många, och nedlåtande epitet som domedagsprofeter, ekofascister, bakåtsträvare, rovdriftsindustri, brottsyndikat, kärnkraftsmaffia, skrå av överstepräster, antidemokrater, lögnare, okunniga idealister, galningar, bedragare, nej-sägare med flera har nyttjats flitigt.

Tonläget har ofta varit väldigt uppskruvat, och konflikterna många och djupa. Striderna har många gånger tagit sig uttryck i frågor om vad som är sant och falskt, vad vetenskapen duger till och vad andra kunskapsformer kan bidra med, hur riskbedömningar ska tolkas och vems intressen som den förda politiken egentligen gagnar. Sett över det halva sekel som förlupit sedan striden om älvarna förebådade miljörörelsens etablering har dock miljöfrågans organisatoriska inramning och relationerna mellan de många aktörerna förändrats oerhört mycket.

Sextiotalet, som ofta beskrivs som uppvaknandets decennium, utgjorde början på en period då såväl utomparlamentariska grupper som de politiska partierna och de offentliga myndigheterna sökte sina positioner i förhållande till en fråga som framstod som både svår och hotfull. Ganska snart etablerades dock här en konfliktlinje där en utomparlamentarisk miljö-

rörelse, förvisso brokig, kunde formera sig som en radikal påtryckargrupp gentemot vad som där uppfattades som ett trögt och passivt politiskt etablissemang. Denna rörelse fick utstå mycket spott och spe, och utmålades ofta som utvecklingens fiender.

Under sjuttioalet, som dominerades av striden om kärnkraften, kom dock successivt miljörörelsen att vinna en hel del legitimitet, även om den alltjämt på många håll var starkt ifrågasatt. Kärnkraftsfrågan skar på ett närmast chockerande sätt genom grupperingar på alla håll i samhället: partier och deras väljargrupper splittrades, en regering föll och forskarna var djupt oeniga. Konfliktlinjerna blev härmed inte lika tydliga och innebörden i begrepp som utveckling, demokrati, framsteg och miljövänlighet kom att bli föremål för en grundlig och omskakande reflektion.

Efter detta har en mängd nya koalitioner och samarbeten etablerats, både nationellt och internationellt, mellan partier, mellan länder, ibland i FN:s regi och ofta under inflytande av internationella organisationer. Denna utveckling har bland annat bekräftat att den enkla distinktionen mellan att vara för eller mot miljön är föråldrad. Vi har nu en situation som kännetecknas av att det såväl nationellt som internationellt finns ett etablerat samförstånd kring vikten av att agera för att motverka ytterliga miljöskador på en rad områden. De politiska striderna handlar därför oftast inte om, utan snarare hur, i vilken takt och med vilka prioriteringar som arbetet ska bedrivas.

På samma sätt som för alla andra politiska frågor har etableringen av miljöfrågan på den politiska dagordningen lett till att intressen utmanats, och utan tvekan

har starka krafter genom åren formerats mot i stort sett varje ny problemformulering och alla krav på motåtgärder. Man kan säga att det handlar om motsättningar mellan miljöhänsyn och ekonomisk vinning, eller intressekonflikter mellan det allmännas intressen och egenintressen, det långsiktiga och det kortsiktiga.

Många av dessa aktörer som motverkat miljöreformer har dock gjort stora eftergifter och till och med bytt fot då argumenten de mött varit både moraliskt uppfordrande och kunskapsmässigt välgrundade. Men under hela miljöfrågans politiska historia, och ännu idag, har det också funnits krafter som systematiskt förnekat miljöhoten och kategoriskt bekämpat miljöengagemanget på alla plan, oavsett hur övertygande de argument varit som framförts för behovet av kraftfulla åtgärder.

Den uppmärksammande studien Millennium Ecosystem Assessment, den största någonsin av tillståndet i världens ekosystem och dess koppling till mänsklig välfärd, visar tydligt att vårt nuvarande sätt att leva inte är hållbart på lång sikt. De tjänster som ekosystemen ger oss såsom rent vatten, ren luft, pollinering av grödor samt friska hav och sjöar där fisk kan reproducera sig degraderas i en skrämmande takt. Studien visar att när det fulla värdet av ekosystemens tjänster räknas in de ekonomiska kalkylerna blir det ofta mer lönsamt att bevara miljön än att exploatera den.

Med utgångspunkt i detta, och mot bakgrund av att det såväl nationellt som internationellt har vuxit fram en konsensus kring ett antal viktiga miljöfrågor, faller det sig naturligt att se på vilka krafterna är som verkar för att miljöreformer inte ska komma till stånd.

Kritiskt tänkande är ett av fundamenten i en välmående samhällsdebatt. Men då ingen kan vara helt objektiv borde det vara en självklarhet att varje gång en åsikt redogörs för i ett sammanhang som uppfattas som objektivt, samtidigt berätta vad man står för och tror på. Denna typ av transparens är emellertid långt ifrån självklar hos många av de aktörer som systematiskt motarbetar miljöreformer.

För att underlätta analysen av den dagliga debatten, och öka förmågan att urskilja vilka intressen som agerar bakom kulisserna av beslut eller icke-beslut, har Cogito, den gröna idéverkstaden, tagit fram denna rapport om »Miljöns motkrafter«. Vi hoppas kunna öka medvetenheten om vilka intresseföreningar som systematiskt motverkar miljöreformer och hur deras huvudargument ser ut, och därigenom bidra till en mer nyanserad samhällsdebatt.

Rapporten har lästs, diskuterats och kommenterats i Cogitos styrelse, men för den slutliga utformningen svarar rapportförfattaren.

HANNA WETTERSTRAND
OCH JOHAN HEDRÉN
Ledamöter för den gröna idéverkstaden Cogito

Förkortningar

Cefic – Conseil Européen de l'Industrie Chimique

CEO – Corporate Europe Observatory

CNE – The Centre for New Europe

BSEF – Bromine Science and Environmental Forum

FAO – Food and Agriculture Organization

GMO – Genetically Modified Organisms

IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change

NGO – Non-Governmental Organization

REACH – Registration, Evaluation and Authorisation of
Chemicals

1. De gröna idéernas död?

HUR STÅR DET TILL med de gröna idéerna egentligen? Det diskuterar Michael Shellenberger och Ted Nordhaus i en artikel med den vemodiga titeln *The Death of Environmentalism*. De konstaterar att den gröna rörelsen i USA har problem. Viktiga strategiska misstag har begåtts när man har valt att satsa på enskilda frågor istället för övergripande resonemang. Den amerikanska allmänheten har överlag tappat intresset för miljöfrågor, och konservativa krafters ökade inflytande över amerikansk politik har lett till en förändring i synen på miljörelsen. Den betraktas numera av allmänheten som världsfrånvärd och extremistisk, hävdar författarna.¹

Artikeln har skapat debatt och stött på tung kritik. Sociologen Riley Dunlap ifrågasätter hur Shellenberger och Nordhaus, utifrån vad han anser vara få och bristfälliga opinionsundersökningar. Han presenterar en rad resultat som talar emot nedgång i miljöintresse och hur allmänheten snarare har en positiv bild av miljörelsen.²

På en punkt är de dock överens: nyliberala och konservativa har mobiliserat hårt på miljöområdet, särskilt i klimatfrågan, och har haft stort inflytande över amerikansk miljöpolitik. Den observationen väcker en undran om hur det ser ut här, i Sverige och Europa: hur mobiliserar sig miljöns motkrafter?

Själva benämningen »miljöns motkrafter« är givetvis en provokation då knappast någon skulle hävda att de är emot en god miljö. Den naturliga följdfrågan blir då: vad är god miljö?

Det finns en utbredd oro för miljösituationen i världen och ett brett engagemang för förbättring; en strävan efter god miljö, vilket bland annat har tagit sig uttryck i FN:s miljökonferenser i Stockholm, Rio de Janeiro och Johannesburg. En oro och ett engagemang som grundar sig i resultaten från omfattande miljövetenskaplig forskning.³ I frågan om den snabba ökningen av den globala uppvärmningen, som förmodligen är det miljöproblem som engagerar mest i dagsläget, har IPCC – FN:s vetenskapliga panel för klimatfrågor – fastslagit att den har sin grund i mänsklig aktivitet.⁴

Det finns dock grupper som inte delar oron för vår miljö och som på olika sätt underminerar trovärdigheten i vetenskapliga resultat. Det är på dem som fokus i rapporten kommer att ligga.

Texten har tre huvuddelar: *Motkrafternas organisation och grundläggande perspektiv*; *Motkrafternas argument*; och *Motkrafternas retorik* - samt en avslutande diskussion. Det första kapitlet, *Motkrafternas organisation och grundläggande perspektiv*, tar avstamp i det fenomen som kallas miljö-skepticism, som i sin mest elementära form utgår från att miljöproblem inte existerar i någon egentlig mening. Därefter ger jag en bild av hur dessa motkrafter mobiliserar, bland annat genom att tydliggöra hur banden ser ut mellan nyliberala tankesmedjor och näringsliv. Kapitlet avslutas med en kortare diskussion om intresseorganisationer som motsätter sig miljöreformer utan att ha ett särskilt näringslivsintresse att försvara.

Lars J Lundgren, professor i miljövardshistoria vid Lunds universitet, diskuterar hur företrädare för miljöreformer har det svårare än motståndarna. Han talar

om de »tre segrar« miljövännerna måste vinna. Dessa är att »få upp frågorna på dagordningen, få till stånd beslut« samt »se till att besluten genomförs«. För motståndarna är det tillräckligt att vinna en seger.⁵ I kapitlet *Motkrafternas argument* diskuteras hur motståndet mot miljöreformer uttrycks. Detta görs utifrån debatten kring ett antal aktuella miljöreformer, såsom Kyotoprotokollet, kemikalielagstiftningen REACH, och försöket med träningskatter i Stockholm.

Kapitlet bör ses som en sammanställning av återkommande argument som används för att motarbeta miljöreformer⁶ och en diskussion kring dessa. Man kan givetvis ifrågasätta nödvändigheten eller nyttan av en miljöreform utan att för den delen klassas som en »miljöns motkraft«. Det handlar snarare om skillnader i grundläggande syn på miljön. Motkrafternas syn på miljöproblem diskuteras utförligare i kapitlet *Motkrafternas organisation och grundläggande perspektiv*.

I debatten kring miljöreformer är det dock inte enbart intressant att diskutera vad som sägs utan också hur det sägs. Kapitlet innan den avslutande diskussionen har jag valt att kalla *Motkrafternas retorik*. Det inleds med en diskussion kring motkrafternas beskrivning av världen. Efter det diskuteras medias roll. Stort utrymme ges också åt relationen mellan ekonomisk tillväxt och miljö, för att förtydliga begreppet miljöskepticism. Därefter följer exempel på retoriska strategier som används i diskussionen kring de aktuella miljöreformerna.

Argument och retorik har en tydlig koppling och kapitlen väver in i varandra. Kapitelrubrikerna

Motkrafternas argument och Motkrafternas retorik bör därför snarast ses som vägledande, då exempel på argument ibland krävs för att förklara retorik och vice versa.

Texten gör varken anspråk på att vara en fullständig kartläggning eller att försöka klargöra om dessa krafter är starkare idag än tidigare. Den skall snarare ses som en illustration av ett fenomen. Därigenom har jag också valt att begränsa min redogörelse. Det finns naturligtvis ett samband mellan politiska partier och inställningen till miljöreformer. Sambandet är i sig intressant men kommer inte diskuteras i texten, med undantag för något enstaka exempel.

Fakta

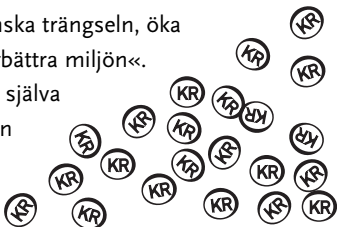

KYOTOPROTOKOLLET
Ett internationellt avtal för att minska utsläppen av växthusgaser, som slöts i Kyoto, Japan år 1997. Växthusgasutsläppen skall minska med i genomsnitt 5,2 procent från 1990 (utgångsår) till 2008-2012. Reduktionen kommer främst ske i Europa och OECD-länderna. USA och Australien har inte ratificera avtalet.

TRÄNGSELSKATTEFÖRSÖKET I STOCKHOLM

Ett försök med en skatt som kommer tas ut av vissa motorfordon som passerar in och ut vid vissa infartsvägar i Stockholm. Försöket med uttagande av trängselskatt kommer att pågå mellan 3 januari till 31 juli 2006, och följas av en folkomröstning i Stockholms kommun om man bör permanentera trängselskatterna. Huvudmålet med försöket är att »minska trängseln, öka framkomligheten och förbättra miljön«.

Försöket bygger förutom själva trängselskatten även på en utbyggnad av kollektivtrafiken.

REACH (REGISTRATION, EVALUATION, AUTHORISATION AND RESTRICTION OF CHEMICALS)*

Ett förslag från Europeiska Kommissionen om att kemikalieindustrin skall åtas att registrera (Register) och ta fram grundläggande upplysning om kemikalier som tillverkas eller importeras i mängder större än 1 ton. Det är också industrin som skall ta fram information om hälso- och miljöeffekter. Denna information skall sedan utvärderas (Evaluation) av myndigheter i särskilda fall eller om det är större mängder än 100 ton. Särskilda kemikalier måste industrin ansöka om tillstånd för (Authorisation).

* Förslaget har delvis omförhandlats och detaljer har successivt förändrats. Det kommer också framgå i rapporten.

2. Motkrafternas organisation och grundläggande perspektiv

IDET HÄR KAPITLET diskuterar jag vilka miljöns motkrafter är. Jag inleder med en diskussion om miljöskepticism, för att sedan gå in på kopplingen mellan tankesmedjor, näringsliv och pr-firmor i mobiliseringen mot miljöreformer. Avslutningsvis för jag en kort diskussion om intresseorganisationer som motsätter sig miljöreformer.

2.1 MILJÖSKEPTICISM

Statsvetaren Peter Jacques definierar företeelsen miljöskeptiker på följande sätt: individer som för tesen att miljön inte är hotad, eller snarare är skeptiska till tesen att miljö skulle vara hotad. Denna strömning, som är sprungen ur konservativa rörelser i Amerika, driver alltså inte en skepticism som bygger på ett antagande om att man bör vänta med att dra slutsatser tills att mer övertygande bevis har lagts fram. De är snarare skeptiska till resultaten från den miljöforskning som diskuterats ovan, som i huvudsak ger ett samstämmigt resultat. De tycks dock, paradoxalt nog, inte vara kritiska eller skeptiska till den forskning som lett till och visat förtjänsterna av kemiska bekämpningsmedel, GMO⁷-produkter eller liknande.⁸

Miljöskeptikerna anser att vårt moderna samhälle har skapats genom människans herravälde över naturen, en utveckling som leder till kontinuerliga förbättringar även på miljöområdet. En falang tilldelar inte naturen något värde, i den betydelsen att människorna hela tiden kan

exploatera nya resurser, eller mänsklig uppfinningsrikedom finner nya sätt att utnyttja naturresurserna. Mänskligheten är därmed, i den bemärkelsen, oavhängig naturen och i och med det finns det inget ansvar för de konsekvenser som exploatering av naturen kan leda till. Detta benämner Jacques djupantropocentrism⁹ vilket kan ses som en motsats till den djupekologi som bland annat den norske filosofen Arne Næss är en representant för. Djupekologin grundar sig i att naturen; arterna, ekosystemen, har ett inneboende värde vare sig det är till »nytta« för människan eller inte.¹⁰ Djupantropocentrismen hävdar alltså i skarp kontrast till detta att människan är oavhängig naturen som inte har något egentligt värde.

Viktigt att betona i sammanhanget är att miljöskepticismen, enligt Jacques, är en del av försvaret av ett större dominant socialt paradig som bygger på ett samhälle och individer som bär om en syn om en begränsad statlig styrning, främjande av det fria företagandet, hängivenhet till det privata ägandet, övertygelsen om teknikens och vetenskapens framgång, och tron på ett framtida överflöd av materiella tillgångar.¹¹

Strömningen har som sagt sina rötter i Amerika och många av företrädarna är amerikaner såsom Julian Simon, Ronald Bailey och Paul Driessen.¹² En nordisk miljö-skeptiker är statistikern Bjørn Lomborg. År 2001 gav Cambridge University Press ut hans bok *Verdens sande tilstand* som fick den engelska titeln *The Skeptical Environmentalist*.¹³ Undertiteln *Measuring the Real State of the World* visar att verket är en uppgörelse med den rådande miljösynen. Den leder tankarna till det välrenommerade miljöforsknings-institutet Worldwatch Institute årliga utgåva *State of the World*, som beskriver miljösituationen i världen.

Att boken gavs ut på ett mycket välrenommerat förlag har haft sin betydelse. Den har fått stor uppmärksamhet och genomslagskraft. Debatten kring verket ledde bland annat till att ett organ¹⁴ under Departementet för Vetenskap, Teknologi och Utveckling i Danmark genomförde en granskning där slutsatsen var att undersökningen på flera punkter hade brister och inte var vetenskapligt genomförd.¹⁵ Lomborg ansågs använda sig av statistiska metoder på ett vilseledande sätt och för att avsiktligt misstolka andras resultat. Lomborg själv »dömdes« dock inte av den anledningen att han helt enkelt saknade nödvändig expertis i de fält han rörde sig.¹⁶

Bjørn Lomborg har trots de ifrågasatta metoderna erhållit förtroende hos vissa, bland annat hos den danske statsminister Anders Fogh Rasmussen, som utnämnde honom till chef över Institutet för miljöutvärdering, ett fristående organ under det danska miljödepartementet.¹⁷ Där startade Lomborg projektet Copenhagen Consensus. Lomborgs grundinställning i detta projekt är att vi bör fråga oss om vissa miljöreformer är viktiga eller om vi egentligen borde prioritera annorlunda med våra begränsade ekonomiska resurser. De presenterade år 2004 en rapport eller prioriteringslista över vilka miljö- och samhällsproblem som bör lösas och ämnar presentera ytterligare en år 2008.¹⁸

Copenhagen Consensus har stött på kritik. Aspekter av projektet som har ansetts vara tveksamma är exempelvis de diskonteringsnivåer¹⁹ som har använts, de ekonomiska ramar som sattes upp – vilka gjorde att projekt med låg kostnad prioriterades – och att expertpanelen enbart bestod av ekonomer.²⁰

Exempel på svenska företrädare för det miljöskeptiska synsättet är bland annat Marian Radetzki, professor i nationalekonomi vid Luleå tekniska universitet och debattören Johan Norberg, knuten till tankesmedjorna The Centre for the New Europe och Timbro. Radetzki menar att det av princip inte är ett problem om människan exploaterar en resurs. Att exploatera miljön är snarare något som ligger i den mänskliga naturen och det är en del av utvecklingen av det moderna samhället. Människan har alltid format omgivningen och miljön på, ett för henne, fördelaktigt sätt. Radetzki anser, i enlighet med den så kallade Kuznetskurvan, att ekonomisk tillväxt leder till god miljö i och med att efterfrågan på god miljö stiger med ekonomisk tillväxt.²¹ Jag återkommer till diskussionen kring ekonomisk tillväxt och miljö, och kostnadsnyttoanalysens problem senare i rapporten.

2.2 MOBILISERING

Den 3 maj i år lade den estniska EU-kommissionären Siim Kallas fram ett förslag för »större öppenhet i förbindelserna mellan EU:s institutioner och lobbyisterna«. I pressmeddelandet skriver han att:

»Det har kommit varningssignaler om lobbymetoder som anses gå utöver ett legitimt tillvaratagande av intressen. Exempel är manipulerad information om de möjliga ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenserna av lagförslag, masskampanjer för eller emot en viss målsättning och risken för intressekonflikter när de som propagerar för en viss lösning är beroende av ekonomiskt stöd från EU:s budget. Det finns också de som anser att lobbygrupper som företräder det privata näringslivet har ett orimligt stort inflytande över beslutsfattandet inom EU.«²²

En organisation som anser att »det privata näringslivet har ett orimligt stort inflytande över beslutsfattandet inom EU« är Corporate Europe Observatory (CEO)²³ som arbetar med att kartlägga näringslivslobbyismen i Bryssel. Den har bland annat tagit fram *The 'Lobby Planet' Guide to Brussels*²⁴, som beskriver de kopplingen mellan olika tankesmedjor, pr-firmor, lobbykonsulter och näringsliv.

Kartläggningen visar att antalet lobbyister som direkt eller indirekt jobbar för näringslivsintressen med stor marginal överträffar motsvarande lobbyister för NGO:s²⁵, såsom miljögrupper och fackförbund. De har svårt att uppge exakta siffror men deras skattningar gör troligt att cirka 70 procent av lobbyisterna direkt eller indirekt jobbar för näringslivsintressen, medan enbart 10 procent jobbar för NGO:s.²⁶ Att CEO bara kan tillhandahålla uppskattningar beror på att näringslivsstödda marknadsliberala eller konservativa tankesmedjor, pr-firmor och näringsliv jobbar mycket tätt och det är ibland svårt att veta vem den verkliga avsändaren är.

Ett exempel på detta är PR-firman Burston Marsteller som har skapat det så kallade Bromine Science and Environmental Forum (BSEF). Uppdragsgivarna²⁷ är några av världens största producenter av brom, och syftet är att undvika ett förbud på bromerade flamskyddsmedel. BSEF sponsrar och presenterar forskning som driver tesen att bromerade flamskyddsmedel är bra för miljön, genom att det förhindrar bränder och därigenom orsakar mindre miljöförstöring. Annan forskning betonar att bromerade flamskyddsmedel är svårnedbrytbara, anrikas i näringskedjor och idag påträffas i både djur och människor. Tester visar att de kan orsaka

bland annat fosterskador och cancer hos djur.²⁸ Kampen om europeisk kemikalielagstiftning har varit hård. Den stora mobilisering som industrin gjorde mot EU:s nya övergripande kemikalielagstiftning REACH benämns av CEO som den »största och mest oansvariga [...] i EU:s historia«²⁹. Den europeiska kemikalieindustrins samarbetsorganisation Cefic har exempelvis haft fler lobbyister i Bryssel än det samlade antalet lobbyister från miljöorganisationer. Det är givetvis inte enbart kemikalieföretagen som mobiliserar när deras intressen står på spel. Mönstret upprepar sig i andra frågor, exempelvis i debatten kring genmodifierade livsmedel.³⁰

Banden mellan tankesmedjor, näringsliv och pr-firmor är som sagt täta. Näringslivsprofilen är dock sällan något tankesmedjorna stoltserar med. Ett exempel är European Policy Centre, som får stora bidrag från näringslivet. Tack vare sin låga profil får dess företrädare ofta uttala sig som objektiva kommentatorer av europeisk politik.³¹

Ibland blir dock kopplingarna svåra att dölja. European Enterprise Institute är namnet på en relativt nystartad³² tankesmedja med den svenske moderate europaparlamentarikern Gunnar Hökmark som en av förgrundsgestalterna. Smedjan har sin bas i Bryssel och ämnar diskutera reformer och politik ur ett europeiskt perspektiv. De är bland annat motståndare till både REACH och Kyotoprotokollet. Den brittiska dagstidningen *The Independent* visade i en artikel förra året att tankesmedjans särskilde talesman i klimatfrågor, Christopher C Horner, och den amerikanska syster-smedjan Competitive Enterprise Institute hade erhållit stora summor från oljebolaget ExxonMobil.³³

Företaget ExxonMobil är en stor bidragsgivare på grunder som de själva uttrycker så här:

»As a science-based company, ExxonMobil is committed to supporting organizations that research significant domestic and foreign policy issues and promote informed discussion on issues of direct relevance to business and the company's ongoing operations.«³⁴

En annan tankesmedja som har erhållit bidrag från oljebolaget är The Centre for the New Europe (CNE), till vilken den svenske nyliberale debattören Johan Norberg är knuten. CNE är medlemmar i det så kallade Stockholm Network, en samarbetsorganisation med över 110 nyliberala tankesmedjor på den europeiska kontinenten. Andra medlemmar i nätverket är exempelvis de i Sverige baserade tankesmedjorna Timbro, Eudoxa och Captus.³⁵ I Eudoxas programförklaring hyllas det fria näringslivet och de blandar den nyliberala synen med tron på GMO-teknik och kärnkraft.³⁶ Captus, som drivs via ett anslag från Stiftelsen Fritt Näringsliv,³⁷ har en snarlik ansats.

Mycket av det material Eudoxa har publicerat hittas i svensk landsortspress. Företrädare för tankesmedjan skriver dock också artiklar för Brysselbaserade nättidskriften och tankesmedjan TechCentralStation som är finansierad av Microsoft, ExxonMobil och McDonalds.³⁸

På Captus hemsida finner man både egenproducerat material och länkar till artiklar.³⁹ En sådan artikel kommer från tidskriften Human Events – The National Conservative Weekly.⁴⁰ I den hävdas att teorierna om den antropogena aspekten av den globala uppvärmningen är en

myt, samt att en stigande global uppvärmning snarast är något positivt.⁴¹ På samma sida presenterar Captus en länk till en ledare publicerad i Expressen, där kärnkraft förespråkas då det hävdas vara en ren energikälla, till skillnad från alternativ som kolkraft, vilka bidrar till den globala uppvärmningen.⁴²

Ett egenintresse i en fråga behöver givetvis inte enbart vara ett rent näringslivsintresse. En sådan fråga är trängselskatteförsöket i Stockholm som engagerat många bilägarorganisationer. I denna fråga uttalar sig allt från större intresseorganisationer som Motormännens Riksförbund till mindre bilistorganisationer som Bilfront⁴³. De senare anser sig vara offer för en bilhatande elit och tycks inte vilja kännas vid bilismens negativa påverkan på miljön utan tar hellre på sig rollen som »folkets« språkrör:

»Trängselskatterna är ännu ett uttryck för bilfientlighet och förakt mot vanligt hårt arbetande folk som måste ha bil för att ta sig till jobbet. Folkbilismen ger frihet, flexibilitet och ökad välfärd.«⁴⁴

3. Motkrafternas argument

DET HÄR AVSNITTET diskuterar jag motargument som återkommer i debatterna kring REACH, Kyoto-protokollet och trängselskatter i Stockholm, under rubrikerna Miljöreformer är kostsamma, Miljöreformer har en negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten, Miljöreformerna drabbar de fattiga, och Miljöreformer är dåliga för konkurrenskraften. Dessa kategorier bör ses som vägledande snarare än uteslutande i och med att argumenten ofta går in i varandra.

3.1 MILJÖREFORMER ÄR KOSTSAMMA

Kostnadsnyttoanalys en nationalekonomisk metod för att bedöma projekt. Analysen utförs genom att väga in och ge »alla« aspekter av ett projekt ett ekonomisk värde och ställa kostnader emot nytta. Tanken är att alternativ som ger bästa förhållande mellan nytta och kostnad bör genomföras. Det finns de som menar att kostnadsnyttoanalysen är ett bra sätt att göra miljökostnader och miljövinster tydligare. Metoden är dock även hårt kritiserad, bland annat för att ge en förenklad syn om den appliceras på komplexa fall. Ett exempel på ett sådant komplext fall är den globala uppvärmningen, där »kostnaden« av att samhällen går under vägs mot »nyttan« av att kunna släppa ut växthusgaser på ett annat ställe på jorden.⁴⁵

Det är kostnadsnyttoanalysberäkningar som gör att bland annat Radetzki och Lomborg ställer sig avoga till Kyotoprotokollet. Lomborg hävdar att man räddar färre människoliv till en högre kostnad med Kyotoprotokollet än exempelvis en reform för att lindra verkningarna av malaria globalt. Kyotoprotokollet anses vara jämförelsevis kostsamt.⁴⁶

Resultatet av kostnadsnyttoanalys är givetvis också avhängiga vilka antaganden man gör. Lomborgs inställning till Kyotoprotokollet baseras på beräkningar där han utgår enbart från på det »bästa« framtidsscenario, med väldigt små förändringar i klimat. Eftersom forskarna inte kan förutspå exakt vilka effekter en klimatiförändring kan få är denna typ av beräkning mycket vanskelig. Vidare menar Lomborg att det enda Kyotoprotokollet skulle lyckas med är att skjuta upp effekter av en stigande global uppvärmning med sex år. Att Lomborg kan dra sådana slutsatser beror bland annat på att han extrapolerar⁴⁷ effekterna av Kyotoprotokollet som sträcker sig till 2012, hundra år framåt i tiden.⁴⁸

Trängselskatteförsöket i Stockholm beräknas kosta staten 3,8 miljarder.⁴⁹ I en rapport från Stockholms handelskammare diskuteras hur pengarna skulle ha kunnat användas till vägprojekt istället för att läggas på olika former av administration och information om projektet. De nämner att nära hälften av denna kostnad kommer att utgöras av investeringar i form buss- och kollektivtrafik och fler infartsparkeringar – investeringar som kommer att vara bestå även efter försöket. Ändå försöker handelskammaren få läsaren att förstå att det här är pengar som kommer att gå till en stor byråkratisk apparat och till teknik som vi inte kommer att ha någon användning för om trängselskatterna inte blir bestående. Dessa miljoner kunde enligt handelskammaren ha använts på ett annat sätt och de ställer kostnaden emot andra utgiftsposter i samhället:

»Alla de hundratals personer som nu har anställts för att svara på stockholmarnas frågor om trängselskatten kunde ha använts i hemtjänsten i stället. Alla de miljoner som satsats och kom-

mer att satsas på annonskampanjer för att informera och övertyga stockholmarna om trängselskatten hade kunnat bli nya lokaler för dagis och skolor.«⁵⁰

Det finns många behov att tillgodose i samhället. I fallet med trängselskatter bör man betänka att de flesta är överens om att trängseln i Stockholm är ett problem och lösningen på problemet kommer leda till utgifter, vare sig det är nya vägar, förbättrad kollektivtrafik, eller administration av trängselskatten.

När man diskuterar att reformförslag är kostsamma bör man också fråga sig: för vem är de kostsamma? I EU:s nya kemikalielagstiftning REACH skulle ansvaret för miljötestningen av kemikalierna läggas över på industrin, det vill säga de som utvecklar miljöfarliga kemikalier.

I debatten kring REACH så betonar motståndarna ofta att förslaget kommer att bli väldigt kostsamt för små- och medelstora företag. Retoriken fungerar eftersom det är lättare att ha medkänsla för små näringsidkare än stora multinationella företag.⁵¹

»The sheer size of regulation encoded in REACH would be very costly for the governmental agencies to enforce their own regulations. But saving these costs makes REACH more uncertain and of course disadvantages small and medium sized enterprises that do not have the money for all this administration.«⁵²

Fokuseringen på små och medelstora företag stämmer dock inte bra överens med vilka företag det är som har mobiliserat emot förslaget.⁵³

3.2 MILJÖREFORMER HAR EN NEGATIV INVERKAN PÅ DEN EKONOMISKA TILLVÄXTEN

När debatten kring REACH var som mest intensiv användes ofta argumentet att det var ett tillväxtfientligt förslag som ansågs strida mot Lissabonstrategins mål om att göra EU till världens mest konkurrenskraftiga ekonomi till år 2010. Som nämnts ovan, innebär en del av REACH att flytta över kontrollen av kemikaliernas miljökonsekvenser på företagen. Industrin hävdade att det skulle leda till ökade kostnader med resultatet att företagen därigenom skulle få mindre resurser att satsa på forskning och utveckling. I slutändan skulle det hämma den europeiska tillväxten. Argumentet lyckades få så stor genomslagskraft att REACH, som ursprungligen rörde hälsa och miljö och främst låg på miljökommissionärens bord, successivt togs över av generaldirektoratet för näringsliv.⁵⁴

I sammanhanget bör nämnas att REACH motarbetades hårt av stora amerikanska kemikalieföretag. De värnade givetvis om exporten till Europa men var också rädda att de europeiska företagen skulle anses som mer miljövänliga och därigenom få säljfördelar.⁵⁵

Argumentet om tillväxthämmande effekter återkommer när Stockholms handelskammare diskuterar trängselskatter:

»Det allvarligaste hotet är att den geografiska arbetsmarknaden krymper. För dem som är beroende av bil för att inte drabbas av alltför långa och krångliga arbetsresor innebär trängselskatten att man måste betala extra varje dag för att ta sig till jobbet...

...Det medför också att människor blir mer begränsade i sitt val av arbete och att företagen får färre arbetssökande att välja bland. Just den dynamik och den tillväxtkraft som kännetecknar en modern storstad med ett kunskapsinriktat näringsliv – som Stockholm är – skulle därmed gå förlorad.«⁵⁶

Det odlas en syn om att miljöreformer är till för att försvåra det för människor och därmed dämpa den ekonomiska tillväxten. Liksom i fallet ovan om trängselskatter och arbetskraft kan diskuteras om det inte är så att man lockar arbetskraft och turister till regionen genom att kunna erbjuda naturområden och en bra stadsmiljö.⁵⁷ Målet med trängselavgiften är också att »minska trängseln« och »öka framkomligheten« för att förkorta restider för arbetskraft och transporter och därigenom förbättra dynamiken och tillväxtkraften.⁵⁸

3.4 MILJÖREFORMER DRABBAR DE FATTIGA

Att miljöreformer drabbar »de fattiga« uttrycks på två olika sätt: För det första kan reformen i sig innebära en högre kostnad för människor med lägre inkomster än människor med högre inkomster – åtminstone relativt sett. Motormännen uttrycker det såhär i debatten om trängselskatter i Stockholm:

»Verkligheten för ensamstående trebarnsmorsan Lisa i Botkyrka [...]. Hon sliter på en gammal Volvo 240 86:a. Praktiskt taget dygnet runt för att livet ska gå ihop. [...]. Obekväma arbetstider i vårdsvängen i innerstan, skjutsning av mellangrabben med skrymmande hockeymålvaktsutrustning till matcher och träningar i pojklaget, veckostorhandel på Coop Forum och tillsyn av gammelmormor på Kocksgatan på Söder gör bilen till en oumbärlig arbetshäst inte en statusgrej. SL är för Lisa inget

alternativ. Hon som har den tunnaste plånboken ska nu ovanpå alla andra »måsten« också betala trängselskatt.«⁵⁹

Man kan konstatera att det finns ett antal låginkomsttagare som kommer att drabbas i och med att bilen är en nödvändighet och de inte har någon möjlighet att åka någon annan tid på dygnet.⁶⁰ Men det är viktigt i sammanhanget att betona att låginkomsttagare åker mer kollektivt och tjänar på en förbättrad kollektivtrafik. Höginkomsttagare åker i större utsträckning bil och får därmed betala mer men de »tjänar« också på en minskad trängsel.⁶¹

För det andra så anses miljöreformer drabba »fattiga« i den bemärkelsen att miljöreformer gör att vi inte har råd att satsa på andra insatser. Som vi redan har sett så menar Lomborg att Kyotoprotokollet är dyrt och att vi skulle kunna rädda fler liv till en lägre kostnad om vi satsar våra resurser på andra reformer istället. Detta bygger till stor del på tvivelaktiga tolkningar av forskningsresultat. Jag kommer att utveckla resonemanget kring Lomborg i rubrik 4.1.

3.5 MILJÖREFORMER ÄR DÅLIGA FÖR KONKURRENSKRAFTEN

Ett annat argument som återkommer är frågan om varför vi skall göra något när »vår« industri, jämförelsevis, är så pass mycket renare. Hårdare miljöreformer här leder bara till att nedsmutsande industrier på andra håll därigenom får konkurrensfördelar.

Vi finner det bland annat i debatten rörande REACH. Så här skriver Waldemar Ingdahl från tankesmedjan Eudoxa:

»Does REACH decrease the opportunity to compete for environmentally friendly European industry in respect to, for instance, the far less environmentally friendly Chinese industry?«⁶²

Det odlas en myt om att miljölagstiftning per se är dålig för konkurrenskraften. När det var på tapeten att införa ett förbud mot trikloretylen⁶³ i Sverige 1991 motsatte sig flera svenska industriföretag förslaget via en annons i Dagens Industri. Majoriteten av dem hävdade att det skulle leda till så stora kostnader att de tvingades att flytta utomlands. Det blev dock ett förbud och en undersökning som genomfördes senare visade att kostnaderna för de flesta företagen var låga. De behövde inte flytta utomlands.⁶⁴ Argumentet är alltså kanske snarare en retorisk strategi än ett egentligt argument, vilket jag diskuterar i kapitlet som följer.

4. Motkrafternas retorik

DETTA KAPITEL PRESENTERAR några exempel på hur argumentationen mot miljöreformer kan gå till. Jag inleder med att diskutera hur motkrafterna väljer att beskriva tillståndet i världen, under rubriken *Världens verkliga tillstånd*. En stor del av detta kretsar kring medias roll i sammanhanget och relationen mellan ekonomisk tillväxt och miljö. Detta kommer att diskuteras under rubrikerna *Medias roll* och *Ekonomisk tillväxt och miljö*. Därefter följer andra exempel på retoriska strategier under rubrikerna *Alla är vi miljövänner*, *Flytta fokus från sakfrågan*, och *Baktala motståndarna*. Även om detta är en kritisk genomgång av argumentationsmetoder bör det påpekas att retorik är en självklar och motiverad metod för att övertyga. Problemen med hur man bör använda övertygandets konst är något bland annat samhällsengagerade miljöforskare kan ställas inför, något som också diskuteras i kapitlet.

4.1 VÄRLDENS VERKLIGA TILLSTÅND

Bjørn Lomborg diskuterar ett fenomen han kallar »miljörörelsens litania«, vilket innebär att miljörörelsen presenterar den rådande miljösituationen i överdrivet svarta färger. Lomborg menar att miljörörelsen, oseriösa forskare och media snedvrider statistik och forskningsresultat för att bekräfta den dystopiska beskrivningen av världen. Detta görs av egenintresse: miljörörelsen för att få igenom radikala miljöreformer; forskare för att de vill ha mer bidrag till sina forskningsområden; och media för att katastroflarm säljer.⁶⁵

I debatten kring miljöreformer används ofta statistik och data som slagträn. Jag kommer inte att tillföra några nya siffror till den striden utan kommer snarare att diskutera olika sätt att presentera statistik. Det handlar också om hur statistiken används för att baktala andra. En strategi för att få motståndarna att hamna i försvarsställning är att hävda att de handskas ovarsamt med statistik när det istället är man själv som gör det. Detta leder till ett visst övertag, vilket också Lomborg får när han anklagar miljöforskare för att manipulera data. Detta skall vi titta närmare på.

Jag kommer nedan att diskutera några exempel på Lomborgs retoriska strategier. Som nämnts, har debatten kring *The Skeptical Environmentalist* varit omfattande. Lomborg har kritiserats och försvarats. De kritiska exemplen jag har valt att lyfta fram är hämtade från en artikelserie i tidskriften *Scientific American* där experter från olika vetenskapsområden kommenterar Lomborgs resultat. Först ut är Stephen Schneider, professor vid Stanford University, som diskuterar Lomborgs slutsatser om klimatförändringarna.

Lomborg konstaterar, helt korrekt, att klimatforskning på många sätt är en osäker vetenskap. Osäkerheten gör att FN-organet för klimatfrågor, IPCC, presenterar estimeringar för framtida klimatförändringar som rör sig inom en ganska bred skala. Lomborg väljer, trots att han har konstaterat att det är en osäker vetenskap, att enbart diskutera och presentera det scenario som talar om minsta möjliga klimatförändring.⁶⁶

Återkommande för de forskare som ifrågasätter att det finns en mänsklig aspekt av den globala uppvärmningen

är att de sällan är klimatexperter. De lyckas heller inte få sina artiklar i ämnet publicerade i vetenskapliga tidskrifter med vetenskaplig förhandsgranskning (peer review).⁶⁷ Lomborg, som är lektor i statistik vid statsvetenskapliga institutionen på Århus universitet och inte alls expert på klimatfrågor, är en i raden.

En del av den kritik som riktas mot Lomborg handlar just om att han, på grund av att han saknar grundläggande kunskap på området, missar många viktiga poänger och därigenom drar förhastade slutsatser.⁶⁸ I Lomborgs fall är det dock inte enbart klimatforskningens resultat han kritiserar utan han ger sig in på många olika miljövetenskapliga områden. Inom alla lyckas han finna »fel« som forskare som har hållit på med ett ämne i årtal skulle ha missat.

I samma artikelserie kritiseras Lomborg för hur han presenterar tillgången av skog i världen. Biologiforskaren Thomas Lovejoy anser att Lomborg hanterar FAO:s – FN:s organ för jordbruksfrågor – statistik mycket ovarsamt. Bland annat när han konstruerar en tidsserie över skogstillgången genom att använda data som har samlats in över flera år, på många olika sätt och som bygger på nationell statistik. Det finns problem med detta förfarande. För det första har inte alla länder haft möjlighet att genomföra grundliga tillförlitliga uppskattningar och funnit anledning att överskatta mängden skog. För det andra har olika metoder använts för att samla in och analysera data. Ett annat problem är att Lomborg inte betonar viktiga skillnader mellan urskog och trädplanteringar. Skogen får enbart ett instrumentellt värde och han bryr sig inte om förlusten av biologisk mångfald när ur- eller regnskog avverkas.⁶⁹

John Rennie, chefredaktör för tidskriften *Scientific American* diskuterar, i artikelserien, vikten av kritiskt tänkande. Det är själva fundamentet för god forskning. Och kanske än viktigare är kritiskt tänkande när det gäller miljövetenskapernas resultat, i och med att de är så viktiga för vår överlevnad. Rennie noterar dock, med viss sorgsenhet, att Lomborgs kritik inte bara är oseriös utan ofta också direkt felaktig.⁷⁰

4.2 MEDIAS ROLL

I Lomborgs anda genomför Johan Norberg och Timbro en undersökning rörande svenskarnas miljöattityder. Den beskriver en fantastisk utveckling och att medborgarna har missat detta på grund av miljörörelsens starka lobbying och medias inneboende logik att det är mer lukrativt att presentera katastroflarm än gradvis positiv utveckling.⁷¹

Norberg låter Demoskop ställa »åtta kunskapsfrågor till ett slumpvis urval svenskar om världens, och framför allt miljöns, utveckling under de senaste decennierna«. Man frågar exempelvis intervjupersonerna: »Tror du att de nordiska sjöarna blivit mer eller mindre försurade sedan 1980?«, och; »Tror du att antalet oljeutsläpp per år i världens hav är fler eller färre i dag jämfört med 1980?«. På frågorna svarar de intervjuade i hög utsträckning fel. De flesta tror att utvecklingen i dessa frågor varit negativ, vilket inte är korrekt. De felaktiga svaren tar Norberg till intäkt för att miljörörelsens dystra syn på världens utveckling har haft genomslag bland allmänheten i stort.

Han menar att han ställer frågor om »de bredaste och mest uppmärksammade indikatorerna på levnadsstandard

och miljöförstöring«. Det är ett mycket tveksamt påstående. Han väljer istället medvetet frågor om tillstånd och geografiska områden där han vet att saker och ting har haft en positiv utveckling och »förvånas« över att de intervjuade i hög utsträckning »svarar fel«. Skulle Norberg ha ställt frågor om exempelvis fiskbestånd, biologisk mångfald, klimatförändring eller mängden fast avfall hade resultatet blivit ett annat och sannolikt skulle de intervjuade i stor utsträckning »svarat rätt«.

Norberg har givetvis en poäng när han konstaterar att allmänheten i stor utsträckning ryggradsmässigt svarar att sakernas tillstånd är dåligt. Men det avspeglar nog i första hand en generell syn på miljösituationen, baserad på de kritiska utvecklingstendenser som diskuterats ovan. Tendenser som oroar människor, även om de inte har detaljkunskap om varje miljöfråga.

Det är viktigt att kommentera att Norberg drar två slutsatser, men att den ena stämmer, innebär det inte att också den andra är korrekt. Det är förmodligen en korrekt slutsats att det finns en inneboende logik i medias arbetssätt som innebär att det är mer lukrativt att rapportera om katastroflarm än om en stegvis positiv utveckling. Katastrofer säljer. Därigenom inte sagt att miljörörelsen presenterar en alltför pessimistisk bild.

Slutsatsen rörande medias roll i sammanhanget är också mer komplex. Amerikansk forskning har testat den miljöskeptiska tesen om att människor har en förvrängd syn på tillståndet i världen på grund av att vi genom media matas med larm om aktuella eller nära förestående miljökatastrofer. Resultatet från forskningen visar snarare att media tillintetgör viktiga

miljöämnen i och med att miljöproblem ofta anses vara för komplexa och tråkiga att rapportera om. Forskarna konstaterar också att ju mer mediekonsumtion desto mindre oroade är människor för miljön.⁷²

Annan forskning visar hur journalister, på högt ansedda amerikanska tidningar har fått det att framstå som att det råder en vetenskaplig debatt om den mänskliga aspekten av klimatförändringarna. I sin strävan att ge en objektiv bild i frågan om den globala uppvärmningen har de skeptiska åsikterna blivit överrepresenterade.⁷³

Trots att IPCC har slagit fast att det finns en mänsklig aspekt av den globala uppvärmningen, hävdar många miljöskeptiker att effekterna av mänsklig aktivitet på växthuseffekten är icke-befintliga eller måttliga. Detta gör att man, genom att bryta den konsensus som finns, skapar osäkerhet. Medborgare och politiker börjar tvivla på vad som är sant och falskt och därigenom minskar mandatet för att genomföra reformer.

Ett problem är att växthuseffekten på många sätt är en så pass komplicerad och teknisk fråga. För folk i allmänhet finns det få eller inga möjligheter att på egen hand testa om vi har en galopperande global uppvärmning, och givetvis måste kritiska röster få släppas fram. Det vet också de som ställer sig kritiska till försök att göra någonting åt problemet, och därigenom har de redan vunnit en seger. De behöver inte lägga fram trovärdiga resultat eller uppgifter. Det utrymme de får räcker för att skapa osäkerhet.⁷⁴

Klimatforskaren Stephen Schneider, som tidigare i den här texten fick stå som avsändare för delar kritiken av

Lomborg intervjuades i en artikel 1989 i tidskriften *Discover – The World of Science*. I den diskuterade han hur forskningsresultaten om den globala uppvärmningen skulle kunna nå ut till allmänheten. Han konstaterar att medias behov av förenklingar och dramatik gör det komplicerat. Han sa:

»On the one hand, as scientists, we are ethically bound to the scientific method, in effect promising to tell the truth, the whole truth, and nothing but – which means that we must include all the doubts, the caveats, the ifs, ands, and buts. On the other hand, we are not just scientists but human beings as well. And like most people we'd like to see the world a better place, which in this context translates into our working to reduce the risk of potentially disastrous climatic change. To do that we need to get some broadbased support, to capture the public's imagination. That, of course, entails getting loads of media coverage. So we have to offer up scary scenarios, make simplified, dramatic statements, and make little mention of any doubts we might have. This 'double ethical bind' we frequently find ourselves in cannot be solved by any formula. Each of us has to decide what the right balance is between being effective and being honest. I hope that means being both.«⁷⁵

Julian Simon, en amerikansk föregångare till Bjørn Lomborg, modifierade uttalandet och använde det för att visa på att klimatforskningen var oseriös. Simon fick ta tillbaka anklagelsen.⁷⁶ Citatet vandrar dock vidare inom motkraftslitteraturen, men bara vissa meningar som är ryckta ur sitt sammanhang, vilket får Schneider att framstå som oseriös forskare. Johan Norberg använder det som inledningen till sin rapport *Rubriker som gör oss rädda*:

»[För att kunna rädda miljön] måste vi få ett brett stöd och fånga allmänhetens uppmärksamhet. Det förutsätter naturligtvis mängder av mediebevakning. Därför måste vi kunna erbjuda skrämmande scenarier, göra förenklade, dramatiska uttalanden och hålla igen med våra eventuella tvivel. . . Var och en av oss måste hitta den rätta balansen mellan slagkraftighet och ärlighet«⁷⁷

4.3 EKONOMISK TILLVÄXT OCH MILJÖ

I sin undersökning om svenskarnas bild av miljösituationen, ställer Norberg avslutningsvis frågan: »Tror du att ekonomisk tillväxt i ett land på det hela taget innebär en försämrad miljö?«. Som Norberg själv konstaterar är detta ingen kunskapsfråga men han förundras över att människor i gemen inte tror detta:

»Hälften av svenskarna tror att miljön försämras av ökat välstånd och de möjligheter och den teknik som det för med sig. Det stämmer inte särskilt väl med studier som visar att den sämsta luften, det farligaste vattnet och den storskaliga skövlingen återfinns i u-länderna, inte i de utvecklade länderna.«⁷⁸

Med »ökat välstånd« menar Norberg i citatet ovan ekonomisk tillväxt. Vad som ligger i begreppet ökat välstånd kan man dock diskutera. Med en bredare definition av begreppet kan förbättrad miljö i sig innebära »ökat välstånd«. Det är heller inte en fråga om ökat välstånd intervjupersonerna svarar på utan en fråga om ekonomisk tillväxt. Det viktiga är dock hur Norberg ser på sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljö. Norberg anser att gemene man har lurats att tro att ekonomisk tillväxt leder till sämre miljö, när förhållandet snarare är det motsatta:

»Tillväxt leder inte till sämre miljö, eller till att resurserna tar slut, det ökar tvärtom våra möjligheter.«⁷⁹

Thomas Sterner, professor i nationalekonomi vid Göteborgs universitet, konstaterar att det finns två ytterlighetsåsikter som tar mycket plats i debatten rörande ekonomisk tillväxt och miljö. Å ena sidan de som hävdar att mer tillväxt är nödvändigt »för att ha råd att satsa på miljön«, å andra sidan finns det de som menar att tillväxten måste stoppas för att rädda miljön.⁸⁰ Han konstaterar vidare att det har gjorts »ett relativt stort antal studier som finner alla möjliga former av samband mellan BNP och olika typer av utsläpp, miljötillstånd eller naturresurstillgångar«. I en del fall - Sterner exemplifierar med bakterier i dricksvattnet - så förbättras situationen med ökad BNP, alltså bättre »miljö« med ekonomisk tillväxt. I andra fall, exempelvis rörande koldioxidutsläpp, så råder ett omvänt förhållande.⁸¹

I sin skrift *Till världskapitalismens försvar* refererar Norberg till Lomborg och presenterar åtskilliga exempel på hur »miljöslitaget« minskar med ökat välstånd.

»I ett rikare land har man råd att komma till rätta med miljöproblem, man kan utveckla den miljöskyddande tekniken, t ex avlopps- och avgasrening, och rätta till misstag.«⁸²

Ett sådant tänkande bortser ifrån irreversibla »miss-tag«: miljöproblem som inte går att »rätta till«, såsom exempelvis utrotning av arter.⁸³ Vidare diskuterar Norberg hur människor med knappa ekonomiska resurser ställer sig till miljöproblem:

»När människor knappt har mat för dagen saknar de möjlighet att prioritera en god miljö. Om de kan minska misären och dämpa hungern går det före eventuellt naturskydd. Det är när vi får en bättre standard vi börjar tycka att miljön är viktig, och får resurser att förbättra den.«⁸⁴

Norbergs iakttagelse att när landets ekonomiska tillväxt stiger, ökar också medvetenheten om och kraven på att förhindra föroreningarna är inte helt felaktig. Men även ekonomiskt utsatta människor brottas med miljöproblem varje dag i form av exempelvis överfiskning av fiskevattnen, nedsmutsning av dricksvatten och luftföroreningar. De efterfrågar naturligtvis också i hög grad en bättre miljö, även om de har svårigheter att ge uttryck för sina behov på marknaden och i debatten.⁸⁵ Att miljöengagemang enbart skulle vara en »lyx« vi har råd att bry oss om när vi blir rikare står också i skarp kontrast till exempel där själva livsbetingelserna för människor i ekonomiskt svaga regioner hotas genom exempelvis avskogning eller dammbyggen.⁸⁶

Norberg nämner som hastigast att koldioxidutsläpp tenderar att öka med ekonomisk tillväxt, men säger inget om de problem det orsakar.⁸⁷ Poängen är densamma som Lomborg drar: det har skett en fantastisk utveckling. Det är inte rimligt att hävda, som Lomborg och Norberg, att världen bara blir bättre och bättre. Det är inte heller rimligt att hävda att världen blir bara sämre och sämre. På vissa håll kan man konstatera en positiv utvecklingstrend, exempelvis gällande surhetsgraden i svenska sjöar. Men på andra håll som den

globala uppvärmningen eller skövlingen av regnskog, kan man konstatera det omvända. Om man nu kan tala om det i så kategoriska termer som »bättre« och »sämre«.

4.4 ALLA ÄR VI MILJÖVÄNNER

Alla är vi miljövännar. Det är också vad Lomborg vill förmedla med titeln *The Skeptical Environmentalist*.⁸⁸

Lomborg gör alltså en poäng av att han är miljövän och hävdar att han skriver sin bok för att vi snarare skall kunna göra »rätt« prioriteringar och lägga pengarna på »rätt« miljöproblem.

Det finns fler exempel på hur man kan ställa olika intressen mot varandra. Så här skriver Svenskt Näringsliv om reformen att införa en miljöbeskattning av flygresor:

»De övergripande miljömålen må vara hur ädla som helst (sic) men så länge regeringen spelar ut våra behov av en fungerande infrastruktur mot allas vår önskan att göra det som är rätt för vår gemensamma miljö finns inga vinnare«.⁸⁹

Ett återkommande argument är att det är viktigt att tänka på miljön men att just den här lagstiftningen är för invecklad och bör inte genomföras. Det finns knappast någon som hävdar att vi bör förstöra vår miljö, och göra vår planet obeboelig. Det är dock viktigt att påpeka att det miljösketiska synsättet inte ser exploateringen av naturresurser som ett egentligt problem. Det anses vara en del av utvecklingen av det moderna samhället och en »utveckling« som kommer kunna fortgå.

4.5 FOKUS FRÅN SAKFRÅGAN

Motkrafternas skrifter rörande miljöreformer ägnar mycket tid åt att diskutera de politiska turerna kring reformerna. Det kan givetvis vara av intresse, men samtidigt kan det innebära att man flyttar fokus från sakfrågan. Genom att beskriva politiskt rävspel och kohandel lyckas man med att underbygga reformens trovärdighet. Det är samma mönster som återkommer vare sig det är European Enterprise Institute som diskuterar Kyotoprotokollet⁹⁰, Stockholms handelskammare som diskuterar trängselavgiftsförsöket,⁹¹ eller om det är Eudoxa som argumenterar emot REACH.⁹²

I frågan om REACH satte motkrafterna in stora resurser för att förhålla beslutet. Detta har komplicerat den politiska processen, genom att förslaget delvis, som konstaterats tidigare, togs över av kommissionären för näringslivsfrågor. Det har också lett fram till ett förslag där den europeiska kemikaliindustrins konkurrenskraft har betonats på bekostnad av kemikaliers inverkan på hälsa och miljö.

4.6 BAKTALA MOTSTÅNDAREN

»En av vår tids vanligaste politiska grepp är att binda varje samtidshändelse till sin käpphäst. När tsunamin slog över Sydostasiens stränder vid nyår så fanns det vissa i miljörelsen som först hävdade att den berodde på växthuseffekten, istället för en jordbävning. Det blev lite för lockande att knyta katastrofen till favoritämnet.«⁹³

Att baktala sin motståndare anses ofta inte vara ett särskilt ädelt debattknep. Tyvärr förekommer det och jag kommer i det här avsnittet ge ett par exempel på hur det kan gå till. För att nu inte gå i samma fälla själv så får jag betona att detta är just exempel.

En del i detta är den så kallade fågelskrämman: att tillskriva någon argument och sedan argumentera emot dessa argument vilket på engelska kallas *straw-man tactics*. Lomborg påstår att miljö rörelsen hävdar att naturresurserna håller på att ta slut. Därefter visar han att så inte är fallet. Före detta ordföranden för Friends of the Earth International, Tom Burke, hävdar att Lomborg därigenom säger att miljö rörelsen påstår saker som den inte gör och sedan argumenterar emot de argumenten. Lomborg konstruerar en fågelskrämman som han sedan slåss emot.

Det är, enligt Burke, inte så att dagens miljöaktivister hävdar att naturresurserna skulle »ta slut«. Det som diskuteras och som miljö rörelsen oroar sig för är att:

»[...] den ekologiska grunden för all ekonomisk verksamhet håller på att utarmas bortom den gräns då det är ekonomiskt motiverat, eller ens biologiskt möjligt, att ersätta förlorad produktivitet med hjälp av fossila bränslen eller mineraltillskott.«⁹⁴

Charles N. Herrick, och Dale Jamieson diskuterar hur amerikanska miljö skeptiker lagt beslag på begreppet »Junk Science«.⁹⁵ Namnet till trots så visar forskning att begreppet inte används för att beskriva oseriös eller dålig forskning. Det används snarare av miljö skeptiker som en benämning på forskning som visar på problem med, eller talar emot, de värden den konservativa ekonomistiska världssynen bygger på. Det har dock fått visst fäste och används flitigt av miljö skeptiker för att underminera trovärdigheten i miljö forskning och förhindra miljö reformer.⁹⁶

5. Avslutningsdiskussion

RAPPORTEN HAR DISKUTERAT begreppet »miljöns motkrafter« utifrån ett aktörsperspektiv och utifrån argumentationen kring miljöreformer.

Motkraftsbegreppet kan dock vidgas. Lars J Lundgren ställer, i artikeln *Varför löser inte politikerna miljöproblemen?* – Politikens väsen och villkor, flera centrala frågor:

- vem är förändringens subjekt
- hur kommer det sig att politikerna inte driver en hårdare och mer aktiv miljöpolitik;
- hur kommer det sig att medborgarna inte med mer tydlighet kräver detta av politikerna?⁹⁷

Ett problem, hävdar Lundgren, är att förena det som är politiskt möjligt med det som är ekologiskt nödvändigt. Ofta handlar det om en skillnad i tidsperspektiv: (ekonomiska/politiska) restriktioner i dagsläget för att uppnå god miljö i framtiden. Ju tidigare miljöproblem upptäcks desto lättare är de att »rätta till/vidta åtgärder«, men det är svårare att politiskt genomföra dem i och med att motivationen inte finns. När ett miljöproblem har blivit allvarligt finns motivationen att göra något, men då har det också blivit svårare (och dyrare), eller fullständigt omöjligt, att »rätta till«. ⁹⁸

Vidare kan man diskutera vilken roll media, forskarvärlden och näringslivet har. Lomborg och Norberg anser, som vi tidigare konstaterat, att miljörelsen lyckas dupera media. De har förmodligen en poäng när

de konstaterar att det är mer lukrativt för media att publicera katastroflarm om miljösituationen snarare än rapporter som talar om en successivt förbättrad miljö. Men man kan fråga sig om fler katastroflarm och medias ökade inflytande över den politiska dagordningen är positivt för dem som förespråkar miljöreformer. Media tenderar att förenkla problem, »snuttifiera« och byta fokus, medan miljöproblem ofta är komplexa och behöver ansvarsfullt långsiktigt engagemang.⁹⁹ Och, som diskuterats tidigare i rapporten, vem skriver om de »tråkiga« miljöproblemen?

Vilket ansvar har forskarsamhället: vad har experterna inom den specialiserade forskarvärlden för ansvar att lyfta sig från att betona sitt eget specialområde och diskutera helhetslösningar?¹⁰⁰ Hur bör de anpassa sig till medieklimatet? Som tidigare konstaterats, brottades klimatforskaren Schneider med problemet om hur man bäst får ut sina forskningsresultat till medborgarna.

Hur bör man ställa sig till kritik av exempelvis forskningen rörande den globala uppvärmningen? En anledning till att Lomborg lyckas är att han slår an en sträng hos oss rörande kritik av vedertagna sanningar. Vi är alla uppfostrade med sagan om kejsarens nya kläder och det finns något tilltalande hos den som förklarar att alla ledande forskare har fel och att de inte vågar kritisera varandra. Det är också intressant hur dessa krafter iklär sig rollen som »underdogs«. Lomborg vill vara en sanningssägare emot den »inflytelsrika« miljörörelsen som påstås ha duperat medborgarna och infiltrerat vetenskapen och politiken. Detta när han presenterar resultat som snarare försvarar bevarandet av ett dominant ekonomiskt paradigm.

Det förfaller rimligt att snarare lyssna till den överväldigande majoritet av framstående forskare som framhåller miljöproblemens allvar. Det finns ett behov av att rädda miljön. Det är knappast rimligt att se det miljö rörelsen gör när de, i form av politik och annan handling, försöker omsätta varningarna i samhällsförändring som ett »egenintresse«. Detta är en del av motkrafternas förvrängda argumentering som man bör kunna avfärda.

Vems ansvar är det då att »rädda miljön«? Det privata näringslivet har i den här rapporten förknippats med hård lobbyism och tveksamma metoder. Det kanske är en orättvis bild som har presenterats. Delar av näringslivet har exempelvis varit positivt inställda till REACH. Företag vars kunder och anställda drabbas av miljöfarliga kemikalier.¹⁰¹ Miljöprofilering är ofta viktigt för dagens företag och exempel på hur företag har bidragit till miljöförbättringar är många. Att allt fler tar ett miljöansvar är givetvis positivt. Men vissa har ställt sig frågande till detta miljöengagemang, som snarare handlar om att göra ett gott intryck – greenwashing – än faktisk förändring.¹⁰²

För att medvetenheten om miljöproblem ofta kommer för sent blir de inte sällan en integrerad del av samhället. Vi vänjer oss vid att saker är, brukar, bör och skall fungera på ett visst sätt. Det beror inte enbart på att vi har byggt in det ett visst beteende i skattesystem,¹⁰³ eller i subventioner i jordbruket.¹⁰⁴ Det beror också på andra krafter. Det finns exempelvis en syn om rätten till hög konsumtion. Vissa konsumtionsmönster beror inte enbart på slentrianmässiga vanor utan är själva sinnebilden för »vår« kultur, vilket leder till förändringsmotstånd. Som George Bush (den äldre) uttryckte det,

under Agenda21 förhandlingarna: »Den amerikanska livsstilen är inte förhandlingsbar«. ¹⁰⁵ Men vem skall ha rätt att konsumera, hur mycket och vad? Miljöproblem är tydligt kopplade till begrepp som rättvisa och jämställdhet: vem skall i slutändan ha rätt att få bestämma över miljön?

Avslutningsvis vill jag återknyta till det aktörsperspektiv som genomsyrat rapporten och diskutera nyliberala tankesmedjors människosyn och deras åsikter om miljörelsens människosyn. De betonar ofta i sina texter människans möjlighet att lösa miljöproblemen och anklagar miljörelsen för att ha en misantropisk människosyn, misstrogen till människors vilja och förmåga. ¹⁰⁶ Den påstås förorda miljöreformer för att begränsa människors handlingar:

»Det huvudsakliga problemet med Kyotoprotokollet, är att det ser människans handlingar som ett problem, och inte som en lösning. Vad kan vi göra för att klimatet skall ha så liten inverkan på människan som möjligt? Det borde egentligen vara den relevanta frågan i debatten [...]« ¹⁰⁷

Nyliberala tänkare anser sig vara förespråkare av teknik som lösning på miljöproblemen snarare än »politik«. Den fria marknad med en »ickestyrd« teknisk utveckling är standardlösningen. Det är dock en ytterst begränsad syn på människans potential som de förespråkar: en mekanisk syn där det bara är hennes egenintresse som styr. De verkar inte inse att valet av teknisk utveckling på något sätt alltid är styrt, om inte annat av vinstintressen.

De motsätter sig politikens möjligheter. När det är där möjligheten till förändring finns. Det är genom den människan kan anamma »ett längre och bredare perspektiv« än det hon har när hon enbart handlar utifrån marknadens enformiga villkor.¹⁰⁸

I inledningen talades om ett brett miljöengagemang. Vad visar då denna mobilisering från miljöns motkraf-
ter? Är det en backlash för miljöfrågorna, eller är det en sista kraftansträngning innan dessa grupper får vika sig inför vetenskapliga resultat och en nödvändig samhällelig förändring?

6. Källförteckning

ARTIKLAR

A Greener Bush, The Economist 13 februari 2003

http://www.economist.com/opinion/displayStory.cfm?story_id=1576767

Besley, John, and James Shanahan. (2004) ***Skepticism about Media Effects Concerning the Environment: Examining Lomborg's Hypotheses***. Society and Natural Resources 17, ss 861–880.

Boykoff, Maxwell T. & Boykoff, Jules M. (2004) ***Balance as Bias: Global Warming and the US Prestige Press*** Global Environmental Change 14/2004 ss 125-136

Buncombe, Andrew (2005) ***How America Plotted to Stop Kyoto Deal***, The Independent 8 december 2005

Corporate Europe Observatory (2005) ***Lobby Planet – Brussels the EU quarter »explore the corporate lobbying paradise«*** 3rd slightly revised edition July 2005

D'Agostino Joseph A. (2006) ***Secular Substitute for the Apocalypse***, Human Events Online – The National Conservative Weekly den 20 mars 2006

Dunlap, Riley (2006) ***Show Us the Data – The Questionable Empirical Foundations of »The Death of Environmentalism« Thesis***. Organization & Environment, Volym 19:1, ss 88-102

Furedi, Frank (2006) ***Confronting the New Misanthropy*** Spiked-Online 18 april 2006

Harlevi, Inger & Boström, Jan-Eric (2006) ***Gröna dunster när transportpolitik växlas mot skattepolitik*** Gotlands Allehanda den 2006-01-31

<http://sn.svensktnaringsliv.se/SN/debatt.nsf/wdebattall/3713C27100C17975C125710A0033BE35>

Herrick, Charles N. & Jamieson, Dale (2001) ***Junk Science and Environmental Policy: Obscuring Public Debate with Misleading Discourse*** Philosophy & Public Policy Quarterly Vol. 21 Nummer 2/3 2001

Horner, Christopher C. (2005) ***EU and Kyoto – The Gamblers Dilemma*** EEI Policy Papers European Enterprise Institute

Ingdahl, Waldemar (2005a) ***Nobody likes REACH*** januari 25 2005
http://www.eudoxa.se/content/archives/2005/01/nobody_likes_re.html

Ingdahl, Waldemar (2005b) ***REACH Retreat*** Tech Central Station Daily 3 oktober 2005

Ingdahl, Waldemar (2005c) ***Avslöja orkanmyterna*** Folket 12 oktober 2005

Ingdahl, Waldemar ***Anpassning till döds?*** Svensk Tidskrift 3-4/2004
http://www.eudoxa.se/content/archives/2004/07/anpassning_till_1.html

IPCC: Climate Change 2001 – ***IPCC Third Assessment Report 2001*** Working Group 1: The Scientific Basis

Jacques, Peter ***The Rearguard of Modernity: Environmental Skepticism as a Struggle of Citizenship*** Global Environmental Politics Vol. 6 Nummer 1, februari 2006

Kågesson, Per ***Hur förhindra en trafikinfarkt i Stockholm? – En förstudie.*** På uppdrag av Svenska vägföreningen Mars 2001 s

Lind, Gunnar (2004) ***REACH – What Happened and Why?*** The Greens/EFA, Norrtälje

Lomborg, Bjørn ***The Skeptical Environmentalist – Measuring the Real State of the World*** Cambridge University Press 2001
Storbritannien

Lovejoy, Thomas **Biodiversity – Dismissing Scientific Progress**

Scientific American 2002: januari 286:1

Lundgren, Lars J (1994) **Varför löser inte politikerna miljöproblemet? – Politikens väsen och villkor. Några synpunkter** i Livsstil och miljö – Handlingsutrymme för förändring Lars J Lundgren (ed) Statens Naturvårdsverk, Stockholm

Martinez-Alier, J (2002) **The Environmentalism of the Poor** A report for UNRISD for the WSSD. University of Witswatersrand, 30 augusti 2002

Norberg, Johan (2004) **Till världskapitalismens försvar** Tredje upplagan Timbro, Stockholm

Norberg, Johan (2005) **Rubriker som gör oss rädda** Timbro, Stockholm

Nyberg, Mikael **Det Gröna Kapitalet** Miljöförbundet Jordens Vänner Lund 1998

Ohlsson, Leif (red) **Gör samma fel som dem han anklagar**

Omvärldsbilder 30 augusti 2001

<http://www.omvarldsbilder.se/2001/010830.html>

Ohlsson Leif (red) **Lomborg: Danska forskningsrådet tar avstånd; regeringen står fast** Omvärldsbilder 6 – 12 januari 2003
www.omvarldsbilder.se/2003/030113.html

Oreskes, Naomi (2004) **Beyond the Ivory Tower: the Scientific Consensus on Climate Change** Science 3 december 2004 Vol 306

Radetzki, Marian (1990) **Tillväxt och miljö** SNS-förlag Stockholm 14-25

Rennie, John **Misleading Math about the Earth** Scientific American 2002: januari 286:1

Sachs, Jeffrey D. (2004) **Seeking a global solution** Nature 430, 725-726

Schell, J. (1989) ***Our fragile earth*** Discover Magazine Vol 10 sid 44-50 oktober 1989.

Schneider, Stephen ***Don't Bet All Environmental Changes Will Be Beneficial*** American Physical Society News, Vol 5/8 augusti/september 1996.

Schneider, Stephen ***Global Warming – Neglecting the Complexities*** Scientific American Januari 2002 Vol 286:1

Sehlstedt, Berndt ***SL-chefen är en glidare*** Krönika på Motormännens riksförbunds hemsida
www.motormannen.se/mm/opencms/motormannen/sanningen/kronika/kronika_nr_4.html

Shellenberger, Michael & Nordhaus, Ted (2004) ***The Death of Environmentalism – Global Warming Politics in a Post-Environmental World***. Presenterad på en sammankomst med Environmental Grantmakers Association i oktober 2004. .

Simmons, Ian (1994) ***Miljöhistoria en introduktion***
Studentlitteratur, Lund

Simon, Julian L. ***Resources and Population: A Wager*** American Physical Society News Vol 5/3 mars 1996

Slunge, Daniel and Sterner, Thomas (2001) ***Implementation of Policy Instruments for Chlorinated Solvents – A Comparison of Design Standards, Bans, and Taxes to Phase Out Trichloroethylene***
Discussion Paper 01–32 Resources for the Future

Sterner, Thomas 2003 ***Tillväxt och miljö*** Sida
Miljöpolicyenheten Stockholm

Stockholms handelskammare (2005) ***Trängselskatten – vägval för Stockholmsregionen*** Rapport 2005:3

Säg ja till kärnkraft, Expressen den 9 mars 2006:

INTERNET

Captus:

www.captus.nu/index.php?category=7

Copenhagen Consensus:

www.copenhagenconsensus.com/Default.aspx?ID=668

Eudoxa:

www.eudoxa.se

Johan Norbergs hemsida:

www.johannorberg.net/.?page=indefense_contents_se

Karolinska institutet:

<http://ki.se/ki/jsp/polopoly.jsp?d=2506&a=5742&l=sv>

Livsmedelsverket:

http://www.slv.se/templates/SLV_Page.aspx?id=9618

Millennium Ecosystem Assessment:

www.millenniumassessment.org

Sourcewatch:

www.sourcewatch.org/index.php?title=Bjorn_Lomborg

www.sourcewatch.org/index.php?title=Bromine_Science_and_Environmental_Forum

Stockholm Network:

www.stockholm-network.org

Stockholmsförsöket:

www.stockholmsforsoket.se/templates/page.aspx?id=129

Svenska Naturskyddsföreningen:

www.snf.se/verksamhet/trafik/trangselavgifter.htm

www.snf.se/verksamhet/kemikalier/kemifakta-kloreradelosningsmedel.htm

Är klimatpolitiken olönsam? SNF: Klimatförändringar -

Miljömålsseminarium nr 2

Debatt mellan Marian Radetzki, Luleå Universitet och Christian Azar, Chalmers tekniska högskola

<http://www.snf.se/snf/seminarier/klimsemdok.htm>

Wikipedia:

sv.wikipedia.org/wiki/NGO

ÖVRIGT

Copenhagen Consensus 2004: The Results Copenhagen Consensus Center

Danska forskningsstyrelsen pressemeddeleser: **UVVU's endelige afgørelse i klagesagen om Bjørn Lomborg**

forsk.dk/portal/page?_jpageid=407,897526&_dad=portal&_schema=PORTAL

The Danish Committees on Scientific Dishonesty (2003) – **Decision regarding complaints against Bjørn Lomborg** Danish Research Agency

Exxon Mobil Corporation 2004 **Worldwide Contributions and Community Investments**

http://www.exxonmobil.com/corporate/files/corporate/giving04_publicpolicy.pdf

Pressmeddelande Bilfront 2005-4-28 **Stockholm stänger ner**

Pressmeddelande Europeiska Kommissionen: **Större öppenhet runt EU:s verksamhet ökar dess legitimitet** – Bryssel den 3 maj 2006 IP/06/562 **Greater transparency in EU affairs will strengthen legitimacy**

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/562&format=HTML&aged=0&language=SW&guiLanguage=en>

Noter

- ¹ Shellenberger, Michael & Nordhaus, Ted (2004) *The Death of Environmentalism – Global Warming Politics in a Post-Environmental World*. Presenterad på en sammankomst med Environmental Grantmakers Association i oktober 2004..
- ² Dunlap, Riley (2006) *Show Us the Data – The Questionable Empirical Foundations of »The Death of Environmentalism« Thesis*. Organization & Environment, Volym 19:1, ss 88-102
- ³ Se exempelvis: Millenium Ecosystem Assessment www.millenniumassessment.org
- ⁴ Climate Change 2001 – IPCC Third Assessment Report 2001 Working Group 1: The Scientific Basis
- ⁵ Lundgren, Lars J , Lars J (1994) *Varför löser inte politikerna miljöproblemet? – Politikens väsen och villkor. Några synpunkter i Livsstil och miljö – Handlingsutrymmer för förändring* Lars J Lundgren (ed) s 133
- ⁶ Miljöreformer definieras i rapporten som reformer vars primära syfte är att nå bättre miljö eller ekologiskt hållbar utveckling.
- ⁷ GMO är en förkortning av det engelska begreppet Genetically Modified Organism. På svenska: genmodifierade organismer.
- ⁸ Jacques, Peter (2006) *The Rearguard of Modernity: Environmental Skepticism as a Struggle of Citizenship* Global Environmental Politics Vol. 6 Nummer 1, februari 2006
- ⁹ På engelska: Deep Antropocentrism
- ¹⁰ Simmons, Ian (1994) *Miljöhistoria en introduktion* Studentlitteratur, Lund s175
- ¹¹ Jmf Jacques (2006) s 92
- ¹² Jacques (2006)
- ¹³ Lomborg, Bjørn (2001) *The Skeptical Environmentalist – Measuring the Real State of the World* Cambridge University Press Storbritannien
- ¹⁴ *Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed*
- ¹⁵ *Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling*
- ¹⁶ Danska forskningsstyrelsen pressemeddeleser: *UVVU's endelige afgørelse i klagesagen om Bjørn Lomborg* forsk.dk/portal/page?_pageid=407,897526&_dad=portal&_schema=PORTAL
- ¹⁷ Ohlsson Leif (red.) *Lomborg: Danska forskningsrådet tar avstånd; regeringen står fast* Omvärldsbilder 6 – 12 januari 2003 www.omvarldsbilder.se/2003/030113.html

- 18 www.copenhagenconsensus.com/Default.aspx?ID=668
- 19 Den ränta man använder för att beräkna det aktuella värdet av framtida vinster och/eller kostnader.
- 20 Sachs, Jeffrey D. (2004) *Seeking a global solution* Nature 430, ss 725-726
- 21 Radetzki, Marian (1990) *Tillväxt och miljö* SNS-förlag Stockholm ss 14-25
- 22 Pressmeddelande från Europeiska Kommissionen: *Större öppenhet runt EU:s verksamhet ökar dess legitimitet* – Bryssel den 3 maj 2006 IP/06/562 *Greater transparency in EU affairs will strengthen legitimacy*
- 23 CEO beskriver sig själva med följande ord: Corporate Europe Observatory (CEO) is an Amsterdam-based research and campaign group targeting the threats to democracy, equity, social justice and the environment posed by the economic and political power of corporations and their lobby groups. www.corporateeurope.org
- 24 Corporate Europe Observatory (2005) Lobby Planet – Brussels the EU quarter »explore the corporate lobbying paradise« 3rd slightly revised edition July 2005 – www.corporateeurope.org
- 25 Vad som ligger i begreppet NGO är omdebatterat. Wikipedia diskuterar det så här: »En NGO eller *non-governmental organization* är en organisation som inte är knuten till någon regering eller statsmakt. NGO är därmed en oerhört bred term, men vanligen avses organisationer som ägnar sig åt olika viktiga frågor för mänskligheten, mänskliga rättigheter, humanitära insatser, miljöfrågor, med mera. Vissa rörelser väljer att definiera sig själva snävare genom att kalla sig PVO eller *private voluntary organization*, ungefär »frivillig gräsrotsrörelse«. <http://sv.wikipedia.org/wiki/NGO>
- 26 Resterande del jobbar för exempelvis särskilda regioner eller städer.
- 27 Albemarle Corporation, Dead Sea Bromine Group, Great Lakes Chemical Corporation, Tosoh Corporation.
http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Bromine_Science_and_Environmental_Forum
- 28 Livsmedelsverket
http://www.slv.se/templates/SLV_Page.aspx?id=9618
Karolinska institutet
<http://ki.se/ki/jsp/polopoly.jsp?d=2506&a=5742&l=sv>
- 29 *The anti-REACH offensive may well be the largest and most irresponsible corporate lobbying campaign in EU history.*
- 30 Corporate Europe Observatory (2005) s 22
- 31 Corporate Europe Observatory (2005) s 11
- 32 År 2003

- 33 Buncombe, Andrew (2005) *How America Plotted to Stop Kyoto Deal*, The Independent 8 december 2005
- 34 Exxon Mobil Corporation 2004 Worldwide Contributions and Community Investments
http://www.exxonmobil.com/corporate/files/corporate/giving04_publicpolicy.pdf
- 35 Se: www.stockholm-network.org
- 36 Se: www.eudoxa.se
- 37 Enligt uppgift från Anders Nyman, ekonomiansvarig på Captus
- 38 Corporate Europe Observatory (2005) s 11
- 39 Länkarna finner man på: www.captus.nu/index.php?category=7
- 40 D'Agostino, Joseph A. *Secular Substitute for the Apocalypse*, Human Events Online – The National Conservative Weekly den 20 mars 2006
- 41 Anledningen till att det skulle vara bra är att man därigenom skulle ha möjlighet att odla mer grödor i kalla delar av världen, exempelvis.
- 42 *Säg ja till kärnkraft* Expressen den 9 mars 2006:
<http://expressen.se/index.jsp?a=541847>
- 43 För liknade organisationer se exempelvis: www.stoppabiltullarna.se ,
www.stockholmforsoket.se (obs, inte www.stockholmsforsoket.se),
www.sheriffbilen.com , www.biltullar.info , www.bensinskatteupproret.se
- 44 *Stockholm stänger ner* Pressmeddelande från Bilfront 2005-4-28
- 45 Jmf *Är klimatpolitiken olönsam?* SNF: Klimatförändringar - Miljömålsseminarium nr 2
 Debatt mellan Marian Radetzki, Luleå Universitet och Christian Azar, Chalmers tekniska högskola
<http://www.snf.se/snf/seminarier/klimsemdok.htm>
- 46 *Copenhaguen Consensus 2004: The Results* Copenhagen Consensus Center
- 47 Extrapolation = att dra slutsatser av ett material (tabell, kurva, etc.) utanför materialets giltighetsområde.
- 48 Jmf Schneider, Stephen (2002) *Global Warming – Neglecting the Complexities* Scientific American januari 2002 Vol 286:1 och The Danish Committees on Scientific Dishonesty (2003) – *Decision regarding complaints against Bjørn Lomborg* Danish Research Agency
- 49 www.stockholmsforsoket.se/templates/page.aspx?id=129
- 50 Stockholms handelskammare (2005) *Trängselskatten – vägval för Stockholmsregionen Rapport 2005:3* s 28.

- 5¹ Lind, Gunnar (2004) REACH – What Happened and Why The Greens/EFA, Norrtälje ss 112-113
- 5² Ingdahl , Waldemar (2005a) *Nobody likes REACH* januari 25 2005 http://www.eudoxa.se/content/archives/2005/01/nobody_likes_re.html
- 5³ Lind (2004) ss 112-113
- 5⁴ Lind (2004) s 126
- 5⁵ Lind (2004) s 107
- 5⁶ Stockholms handelskammare (2005) s 20
- 5⁷ Jmf Kågesson, Per (2001) *Hur förhindra en trafikinfarkt i Stockholm? – En förstudie*. På uppdrag av Svenska vägföreningen Mars 2001 s 69
- 5⁸ Jmf www.stockholmsforsoket.se/templates/page.aspx?id=129
- 5⁹ Sehlstedt, Berndt (2006) *SL-chefen är en glidare* Motormännens hemsida 7 februari 2006 www.motormannen.se/mm/opencms/motormannen/sanningen/kronika/kronika_nr_4.html
- 6⁰ Jmf www.snf.se/verksamhet/trafik/trangselavgifter.htm
- 6¹ Kågesson (2001) s 57
- 6² Ingdahl , Waldemar (2005a)
- 6³ Trikloretylen är en av de vanligaste och mest spridda av de klorerade lösningsmedlen. Källa: www.snf.se/verksamhet/kemikalier/kemifakta-kloreradelosningsmedel.htm
- 6⁴ Slunge, Daniel and Sterner, Thomas (2001) *Implementation of Policy Instruments for Chlorinated Solvents – A Comparison of Design Standards, Bans, and Taxes to Phase Out Trichloroethylene* Discussion Paper 01–32 Resources for the Future
- 6⁵ Lomborg, (2001) ss 3-42
- 6⁶ Schneider (2002)
- 6⁷ Oreskes, Naomi (2004) *Beyond the Ivory Tower: the Scientific Consensus on Climate Change Science* 3 december 2004 Vol 306
- 6⁸ Schneider (2002)
- 6⁹ Lovejoy, Thomas (2002) *Biodiversity – Dismissing Scientific Progress* Scientific American 2002: januari 286:1
- 7⁰ Rennie, John (2002) *Misleading Math about the Earth* Scientific American 2002: januari 286:1
- 7¹ Norberg, Johan (2005) *Rubriker som gör oss rädda* 2005 Timbro, Stockholm
- 7² Besley, John & James Shanahan (2004) Skepticism about Media Effects Concerning the Environment: Examining Lomborg's Hypotheses. *Society and Natural Resources* 17/2004 ss 861–880.

- 73 Boykoff, Maxwell T. & Boykoff, Jules M. (2004) *Balance as Bias: Global Warming and the US Prestige Press* Global Environmental Change 14/2004 ss 125-136
- 74 Jmf Jacques (2006)
- 75 Schell, J. (1989) *Our fragile earth* Discover Magazine Vol 10 sid 47 oktober 1989
- 76 Schneider, Stephen (1996) *Don't Bet All Environmental Changes Will Be Beneficial* American Physical Society News, Vol 5/8 augusti/sep-tember 1996. Se också: Simon, Julian L. *Resources and Population: A Wager* American Physical Society News Vol 5/3 mars 1996
- 77 Norberg (2005) s 3
- 78 Norberg (2005:5) s 5
- 79 Citerat från Johan Norbergs hemsida. En kommentar till vad kapitel fem i hans *Till världskapitalismens försvar* handlar om www.johannorberg.net/?page=indefense_contents_se
- 80 Sterner, Thomas (2003) *Tillväxt och miljö* Sida Miljöpolicyenheten Stockholm s 10
- 81 Sterner (2003) s 18
- 82 Norberg, Johan (2004) *Till världskapitalismens försvar* Tredje upplagan Timbro s 204
- 83 Jmf Sterner (2003) ss 7-8
- 84 Norberg (2004) s 204
- 85 Jmf Sterner (2003) ss 23-24
- 86 Martinez-Alier, J (2002) *The Environmentalism of the Poor* A report for UNRISD for the WSSD. University of Witswatersrand, 30 augusti 2002
- 87 Norberg (2004) ss 202-214
- 88 Lomborg har sagt sig vara gammal Greenpeaceaktivist. Greenpeace har gått igenom sina medlemsregister och inte kunnat finna honom någonstans. När Lomborg har konfronterats med detta faktum har han dragit tillbaka påståendet och hävdade att det han menade var att han skänkt pengar till Greenpeace.
http://www.sourcewatch.org/index.php?title=Bjorn_Lomborg
- 89 Harlevi, Inger & Boström, Jan-Eric (2006) *Gröna dunster när transportpolitik växlas mot skattepolitik* Gotlands Allehanda den 2006-01-31 (sic) från
<http://sn.svensktnaringsliv.se/SN/debatt.nsf/wdebattall/3713C27100C17975C125710A0033BE35>
- 90 Horner, Christopher C. (2005) *EU and Kyoto – The Gamblers Dilemma* *EI Policy Papers* European Enterprise Institute

- 91 Stockholms handelskammare (2005)
- 92 Ingdahl, Waldemar (2005b) *REACH Retreat* Tech Central Station Daily 3 oktober 2005
- 93 Ingdahl, Waldemar (2005c) *Avslöja orkanmyterna* Folket 12 oktober 2005
- 94 Ohlsson, Leif red. (2001) *Gör samma fel som dem han anklagar* Omvärldsbilder 30 augusti 2001
<http://www.omvarldsbilder.se/2001/010830.html>
- 95 Jacques (2006) s
- 96 Herrick, Charles N. & Jamieson, Dale (2001) *Junk Science and Environmental Policy: Obscuring Public Debate with Misleading Discourse* Philosophy & Public Policy Quarterly Vol. 21 Nummer 2/3 2001
- 97 Lundgren (1994) s 127
- 98 Lundgren (1994) s
- 99 Jmf Lundgren (1994) s 147
- 100 Jmf Lundgren (1994) s 136
- 101 Lind (2004) ss 92-93
- 102 Jmf Nyberg, Mikael (1998) *Det Gröna Kapitalet* Miljöförbundet Jordens Vänner Lund 1998
- 103 Jmf Jens Forsmark (2006) *Dags att förändra reseavdragen*
<http://www.cogito.nu/2006/04/25/dags-att-forandra-reseavdragen>
- 104 Jmf. Lundgren (1994) s 17
- 105 »the American life-style is not up for negotiation« Källa: The Economist *A Greener Bush* 13 februari 2003
http://www.economist.com/opinion/displayStory.cfm?story_id=1576767
- 106 Se exempelvis: Furedi, Frank (2006) *Confronting the New Misanthropy* Spiked-Online 18 april 2006
- 107 Ingdahl, Waldemar (2004) *Anpassning till döds?*

Niklas Harring

– För att underlätta analysen av den dagliga debatten och öka förmågan att urskilja vilka intressen som agerar bakom kulisserna har den gröna idéverkstaden Cogito tagit fram rapporten »Miljöns motkrafter«, säger Per Gahrton, ordförande för Cogito.

– Vi vill öka medvetenheten om vilka det är som systematiskt motverkar miljöreformer och hur deras huvudargument ser ut. På så sätt vill vi bidra till en mer nyanserad samhällsdebatt, säger Niklas Harring, författare till rapporten »Miljöns motkrafter«.

PRIS: 49 KR
ISSN 1653-2783